

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJE I STAVOVA ISPITANIKA O GRAĐANSTVU

IZVJEŠTAJ

IZRADILA:
ANJA GVOZDANOVIĆ

ZAGREB
OŽUJAK, 2015.

Istraživanje percepcije i stavova ispitanika o građanstvu
ISTRAŽIVAČKI IZVJEŠTAJ

Zagreb, 2015.

GOOD inicijativa
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Izradila:
Anja Gvozdanović

Lektorica:
Tina Marasović

Istraživanje je sufinancirala Mreža fondacija Otvoreno društvo, a temelji se na anketnom upitniku kreiranom za International Social Survey Program.

METODOLOGIJA

Izveštaj sadrži rezultate kvantitativnog istraživanja koje je provedeno u siječnju 2015. godine na reprezentativnom uzorku opće populacije u Hrvatskoj (N=1000). Cilj je istraživanja ispitati političke stavove i obrasce ponašanja te utvrditi i opisati njihovu povezanost s odabranim sociodemografskim značajkama ispitanika. Instrument za prikupljanje empirijskih podataka je strukturirani upitnik s pitanjima zatvorenog tipa u obliku nominalnih i ordinalnih ljestvica.

Indikatori su operacionalizirani u setove varijabli kojima se ispituju:

- percepcija važnosti prava i odgovornosti građana
- politička participacija
- politička efikasnost i percepcija responzivnosti vlasti
- zanimanje za politiku
- političko povjerenje i pouzdanost javnih službi
- socijalno povjerenje
- ocjena stanja demokracije

Na varijablama, priređenim za statističku obradu, obavljene su sljedeće analize i postupci:

- utvrđivanje distribucije odgovora
- faktorska analiza
- izračunavanje značajnosti razlika upotrebom hi-kvadrat testa, t-testa i analize varijance

Za potrebe statističkih obrada, koriste se nezavisne varijable koje su ujedno i sociodemografska obilježja ispitanika – spol, dob i rezidencijalni status.

Tablica 1: Struktura uzorka.

Obilježja ispitanika	%
Spol	
Žene	52,5
Muškarci	47,5
Dob	
18-29	20,1
30-44	24,8
45-59	28,4
60 i više	26,7
Rezidencijalni status	
Veliki (veći) grad	28,7
Predgrađe ili rubni dio velikog (većeg) grada	13,9
Grad srednje ili manje veličine	23,5
Selo	33,9

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Percepcija važnosti građanskih prava i odgovornosti

Koja su obilježja, prema mišljenju ispitanika, važna da bismo bili dobri građani? Kako se dobri građani ponašaju i kakvi su njihovi stavovi? Drugim riječima, koje odgovornosti podrazumijeva uloga građana? Kako je vidljivo u Grafikonu 1, ispitanici smatraju da koncept dobrog građanina, u najvećoj mjeri, podrazumijeva poštivanje zakona i pravila, što potvrđuje i drugi element, a to je da dobar građanin ne izbjegava podmiriti svoja dugovanja državi. Ovakvi rezultati pokazuju na visoko rangirani civilni aspekt u razumijevanju uloge građanina. Iako se potpuno poštivanje zakona i zahtjeva države nameću kao najvažnije odlike, podjednaku važnost za ispitanike ima i solidarni element, ograničen na Hrvatsku – pomagati ljudima u Hrvatskoj koji žive lošije. Nešto manje od prethodnih, ali još uvijek važnima, ističu se – nastojanje razumijevanja argumenta drugačijeg mišljenja, redovito glasovanje na izborima, pomaganje ljudima u svijetu te nadziranje vlade.

Grafikon 1: Karakteristike ili odgovornosti dobrih građana (prosječne vrijednosti na ljestvici važnosti od 1 do 7).

Na granici važnoga i nevažnoga, nalaze se oblici neformalnog i formalnog političkog angažmana. Ukoliko ljestvicu od sedam stupnjeva razlomimo na dva dijela, pri čemu od 1 do 3.9 označava relativnu nevažnost (uglavnom nevažno i potpuno nevažno,) a od 4 do 7 označava relativnu važnost (uglavnom važno i vrlo važno), može se reći da je za ispitanike većina ponuđenih karakteristika građana važna. Ipak, prevladava percepcija da građanska odgovornost uključivanja u rad društvenih i političkih udruga nije naročito važna. Drugim riječima, ideja građanina prema našim ispitanicima tek manjim dijelom počiva na participativnom aspektu (osim kada je riječ o izlascima na izbore). Pri tome je neznatno povoljnije ocijenjen individualni angažman (npr. kupnja vođena etičkim/političkim načelima) od kolektivnog u obliku uključivanja u političke stranke i druge organizacije ili udruge.

Struktura prethodnih stavova otkriva tri dimenzije¹ (tablica 2). Prva dimenzija *politički angažirani građani* opisuje građane razvijene demokratske političke kulture koji aktivno, na različite načine, nastoje utjecati na vladajuće strukture (bile one političke ili neke druge), pri čemu su spremni na dijalog i raspravu s neistomišljenicima. Druga dimenzija, *normativni građanin* ukazuje na pasivnu ulogu građana u odnosu na državu čije zakone i pravila valja poštovati. Treća dimenzija, *solidarni građanin* glavnu ulogu građana vidi u solidarnosti, uzajamnosti i svojevrsnom altruizmu.

Tablica 2: Struktura stavova o odgovornostima građana.

Politički angažirani građanin (političko-društvena odgovornost)	Normativni građanin (građanska/civilna odgovornost)	Solidarni građanin (socijalna odgovornost)
Biti aktivan u društvenim ili političkim udrugama.	Uvijek se pridržavati zakona i pravila.	Pomagati ljudima u Hrvatskoj koji žive lošije od vas.
Držati na oku djelovanje vlade	Ne izbjegavati porez.	Pomagati ljudima u svijetu koji žive lošije od vas.
Izabirati proizvode zbog ekoloških i drugih razloga.		
Nastojati razumjeti argumente ljudi drugačijeg mišljenja.		

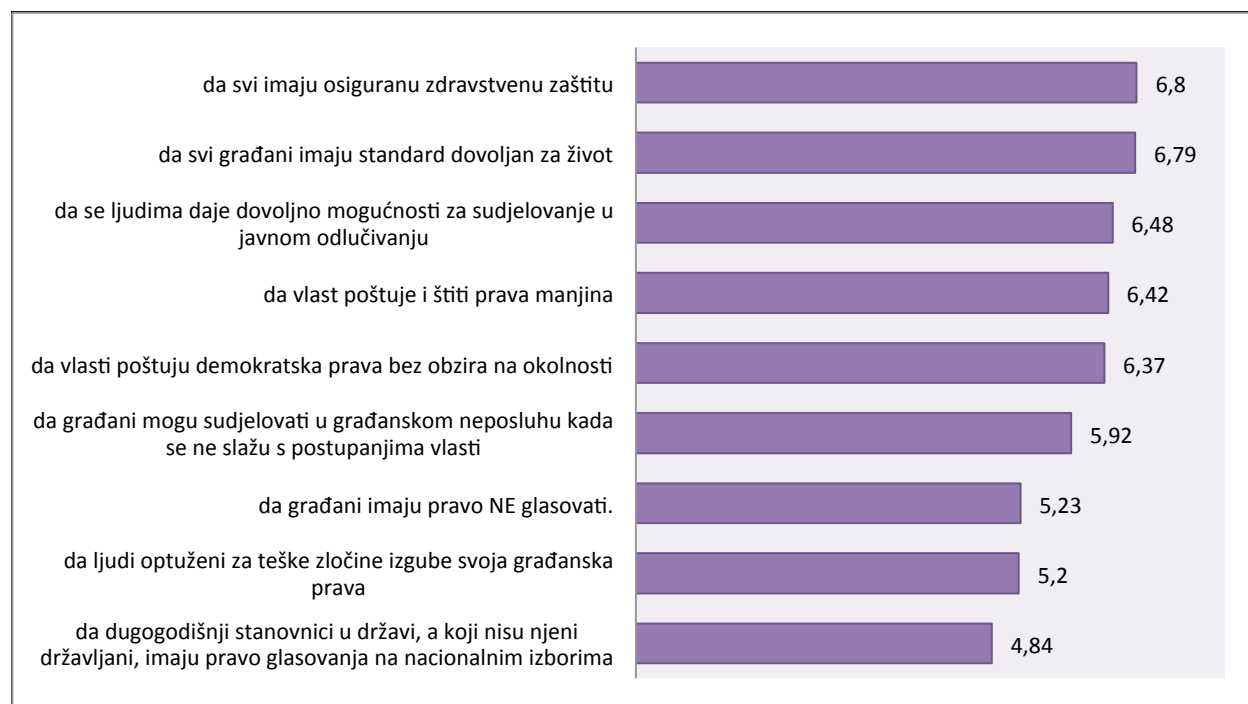
Ispitanici se međusobno ne diferenciraju na prvoj dimenziji, dok se na drugoj razlikuju s obzirom na dob i rezidencijalni status. Civilna dimenzija građanina značajno je manje važna

¹ Tvrdnja "uvijek glasovati na izborima" izostavljena je jer se podjednako veže na sva tri faktora.

ispitanicima od 18 do 29 godina, pri čemu se njena važnost povećava s dobi, a posebno je izražena kod onih iznad 60 godina. Ispitanici iz gradova manje ili srednje veličine, također, značajno veću važnost pridaju civilnoj dimenziji u odnosu na ispitanike iz velikih gradova, predgrađa i sela. Kada je riječ o građanskoj dimenziji solidarnosti, ona se smatra važnijom u ispitanika iz predgrađa, odnosno okolice većih gradova, a potom u ispitanika sa sela te ispitanica.

Grafikon 2 prikazuje prosječne vrijednosti važnosti koju ispitanici osobno pridaju nekim ljudskim pravima (na ljestvici od 1 do 7, pri čemu je 1 najmanja, a 7 najveća važnost). Kako je vidljivo, građanska prava su ispitanicima prilično važna, a najvažnija su socijalna prava, tj. ona koja se tiču životnog standarda općenito. Visoku važnost ispitanici pridaju i sudjelovanju u demokratskom procesu, zaštiti manjina i prava svih građana. Po važnosti slijede politička prava s činjenicom da je na granici važnosti dodjeljivanje prava nedržavljanima za glasovanje na nacionalnim izborima.

Grafikon 2: Važnost nekih građanskih prava (prosječne vrijednosti na ljestvici od 1 do 7).

Struktura ovih stavova je dvodimenzionalna (tablica 3). Naime, prva dimenzija obuhvaća socijalna i građanska prava što sugerira da ispitanici ta dva aspekta građanskih prava percipiraju kao jedan koncept. Druga dimenzija, sastavljena od varijable koje se ujedno

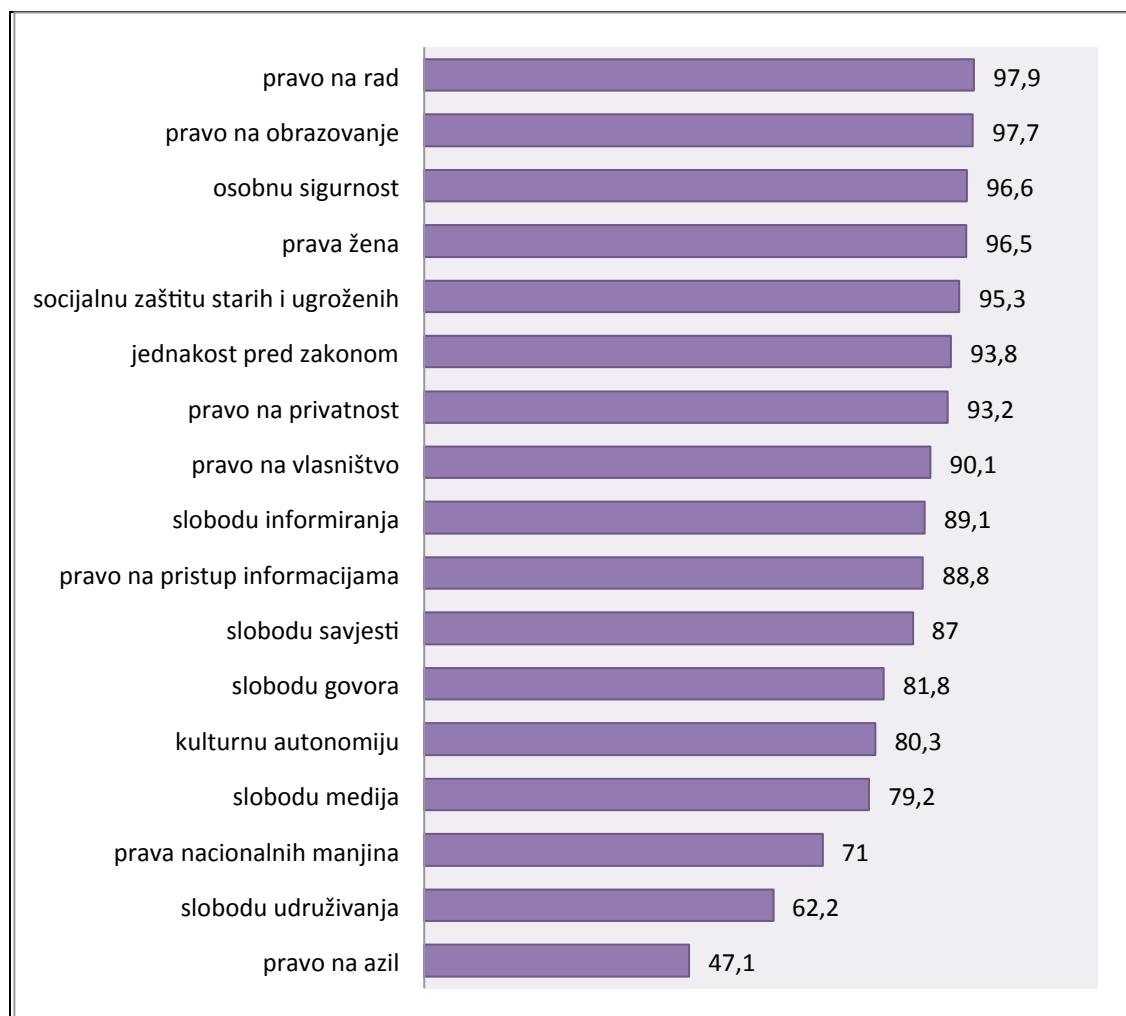
nalaze na donjem dijelu ljestvice važnosti, mješavina su političkih i građanskih prava koja se mogu dodijeliti, oduzeti i ne prakticirati. Na potonjoj dimenziji ispitanici se ne diferenciraju s obzirom na spol, dob i rezidencijalni status dok prvu dimenziju najmanje vrednuju ispitanici najmlađe skupine (od 18 do 29) te oni sa sela, a ispitanici iz okolice većih gradova i predgrađa značajno više smatraju ova prava važnima.

Tablica 3: Struktura stavova o važnosti prava građana.

Građanska i socijalna prava	Političko-građanska prava
Da svi građani imaju standard dovoljan za život	Da dugogodišnji stanovnici, ali ne državljeni imaju pravo glasa na nacionalnim izborima
Omogućiti ljudima da sudjeluju u javnom životu	Građani imaju pravo ne glasovati
Osigurana zdravstvena zaštita	Da ljudi optuženi za teške zločine izgube građanska prava
Zaštita manjina	
Da vlasti poštuju demokratska prava bez obzira na okolnosti	
Pravo na građanski neposluh	

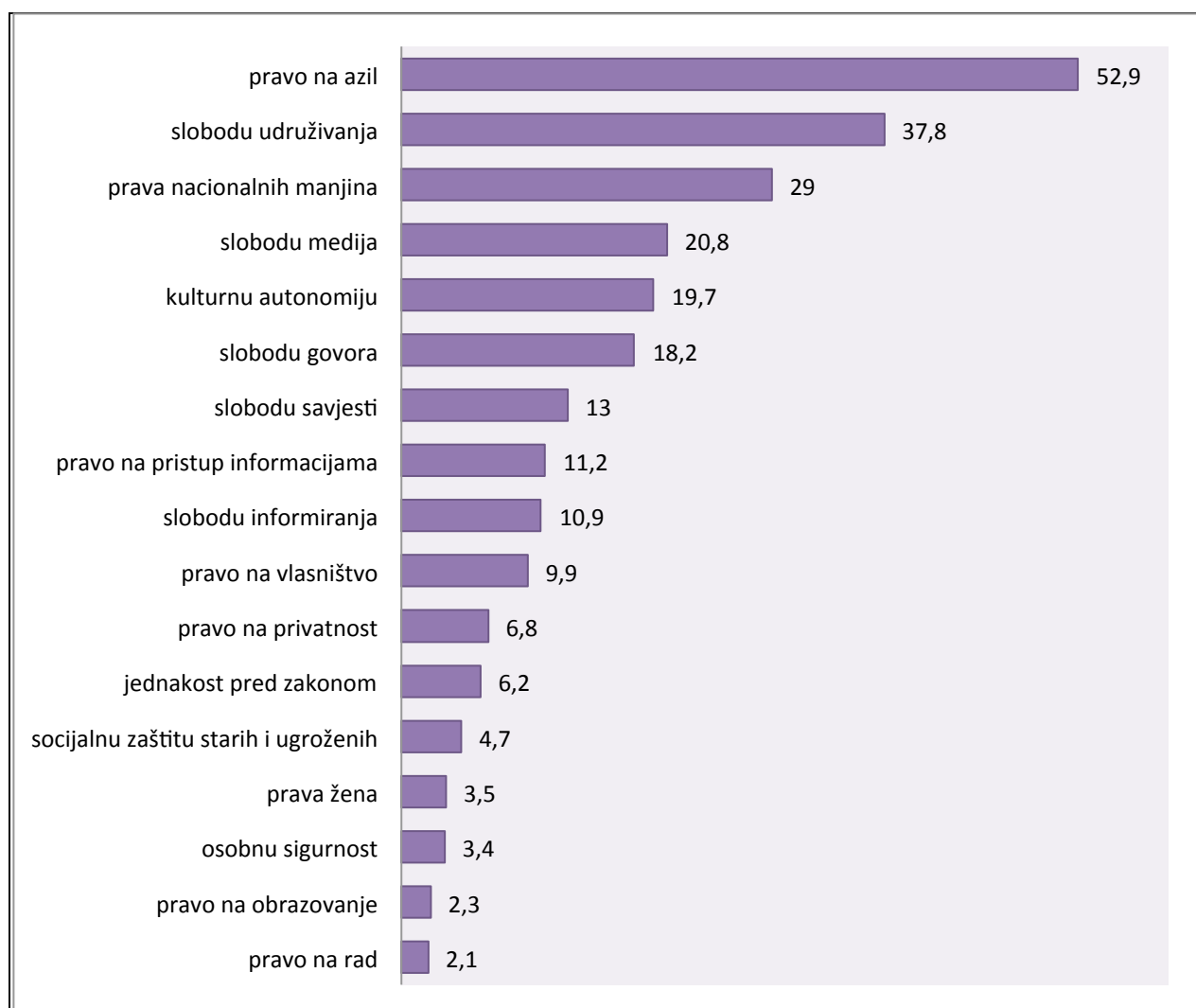
Nadalje, ispitano je trebaju li se neka ljudska prava uvijek štiti ili njihova zaštita ovisi o situaciji. Grafikon 3 i 4 prikazuju odgovore „uvijek treba štiti“ i „ovisno o situaciji“. Kako je vidljivo, gotovo sva prava osim jednog (pravo na azil), ispitanici natpolovično smatraju da uvijek trebaju biti štice. Pritom, postoje varijacije: sloboda udruživanja, prava nacionalnih manjina, sloboda medija, kulturna autonomija i sloboda govora nisu bezuvjetno prihvaćena kao ostala prava, a posebno socijalna prava.

Grafikon 3: Prava koja uvijek treba štiti (%)

Za uspješno funkcioniranje demokracije važna je stalna zaštita prava manjina, slobode govora i udruživanja. No jedan dio ispitanika ne smatra da ih je nužno uvijek štiti. U tom smislu, pravo na azil posebno je podložno situacijskim faktorima budući da više od polovice ispitanika smatra da ga valja štiti ovisno o okolnostima, a što vjerojatno ima veze s raširenim sociokulturnim predrasudama i stereotipima. Prema mišljenju skoro dvije petine ispitanika i sloboda udruživanja je, kao temelj demokratskog djelovanja, pravo koje je podložno preispitivanju. Skoro trećina isti stav ima prema zaštiti prava nacionalnih manjina, a petina prema slobodi medija i kulturnoj autonomiji.

Grafikon 4: Prava koja treba štiti ovisno o situaciji (%).

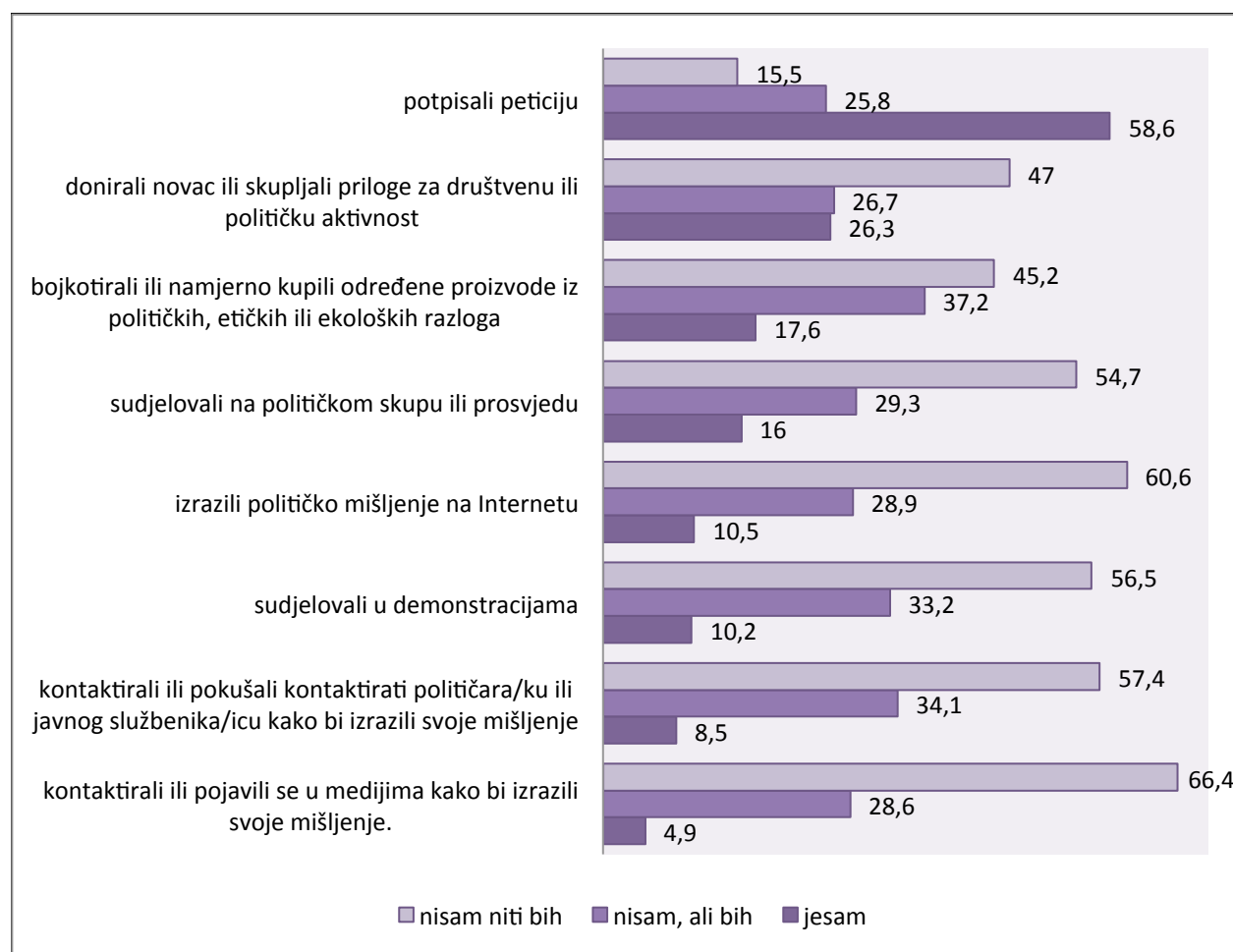
Nadalje, ispitivalo se postoje li razlike među ispitanicima s obzirom na obilježja na sljedećim tvrdnjama: sloboda govora, sloboda udruživanja, sloboda medija, kulturna autonomija, prava nacionalnih manjina, pravo na azil i pravo na pristup informacijama. Među ispitanicima, s obzirom na sociodemografska obilježja u stavu prema slobodi govora, pravima nacionalnih manjina i pravu na pristup informacijama, razlika nema. Slobodu udruživanja uvijek bi značajno više šttili ispitanici iz predgrađa i okolice većih gradova, dok oni sa sela, potom velikih te srednjih i malih gradova značajno više smatraju da je zaštita tog prava ovisi o situaciji. Da slobodu medija treba štiti ovisno o situaciji smatraju značajno više ispitanici od 18 do 29 godina i 30 do 40 godina starosti za razliku od onih iznad 45 i 60

godina. Muškarci i oni sa sela većinom smatraju da kulturna autonomija nije pravo koje treba baš uvijek štiti. Također, muškarci pravo na azil ne smatraju vrijednim stalne zaštite, kao ni stanovnici velikih gradova i njihovih predgrađa ili rubnih dijelova te sela, za razliku od onih iz manjih, odnosno srednjih gradova.

Politička participacija

Za održanje demokracije važno je sudjelovanje građana u životu društva i politike. U tom smislu, ispitanici su odgovorili jesu li sudjelovali u nekim političkim aktivnostima, i ako nisu, jesu li spremni biti u njih uključeni. Prema grafikonu 5, vidljivo je da su u najvećoj mjeri (skoro 60%) ispitanici potpisali peticiju, a što i ne čudi s obzirom na broj prilika koji se u tom smislu zadnjih godina nudio u Hrvatskoj. Već kod druge aktivnosti po zastupljenosti – donacije ili priloge za društvenu ili političku aktivnost – postotak ispitanika naglo pada na nešto više od četvrtine.

Grafikon 5: Sudjelovanje u političkim aktivnostima (%).

Manje od petine ispitanika upustilo se u politički ili etički savjesnu kupnju, 16% je prisustvovalo prosvjedu, a desetina ispitanika je izrazila političko mišljenje na internetu te isto toliko sudjelujući u demonstracijama. Najmanje ispitanika odlučilo se za aktivnosti koje uključuju neku vrstu kontaktiranja, komuniciranja s političarima ili medijima. Izuzev potpisivanja peticije, zanimljivo je da u navedenim aktivnostima od 45 do 66% ispitanika nije, niti bi sudjelovali.

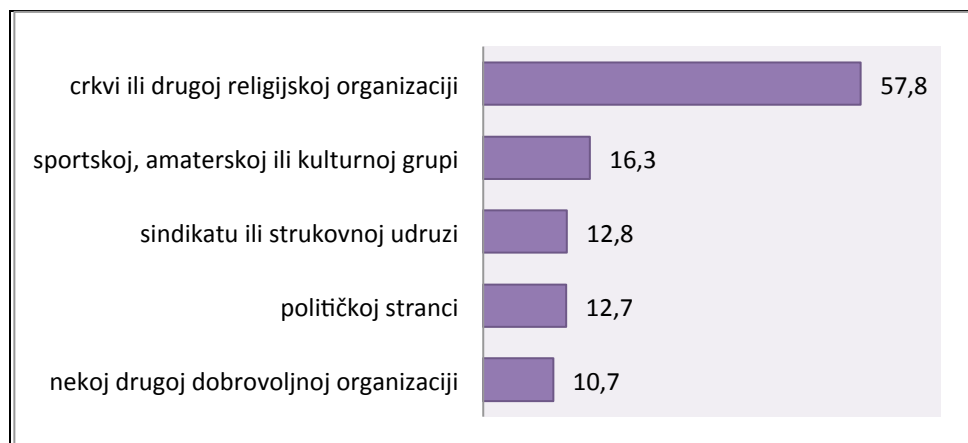
Ispitanici su najviše spremni bojkotirati ili kupovati proizvode motivirani političkim i drugim principima (37,2%), trećina bi kontaktirala političare da izraze svoje mišljenje (34%), isto toliko bi bilo spremno sudjelovati u demonstracijama a na političkom skupu 29%.

Integralno gledano, ispitanici nisu naročito aktivni u političkom životu društva kroz odabrane forme participacije. Treba istaknuti da, iako neke forme poput demonstracija i političkih skupova nisu svakodnevna pojava i nisu podjednako prisutne u svim regijama i sredinama, zabrinjava što ispitanici uglavnom odbijaju biti dijelom toga, čak i ako im se za to pruži prilika.

Potom smo nastojali saznati postoje li razlike između onih koji imaju iskustva s navedenim aktivnostima i onih koji takva iskustva nemaju. Peticiju su potpisali većinom ispitanici iz gradova u odnosu na one sa sela te oni iznad 30 godina života. Proizvod su bojkotirali značajno češće ispitanici iz velikih gradova u odnosu na one sa sela, u demonstracijama te na političkim skupovima sudjelovali su češće muškarci, a njima se pridružuju i ispitanici između 45 i 59 godina starosti. Novac su češće donirali ispitanici iz velikih gradova te su također više izražavali svoje političko mišljenje u medijima i na internetu. Također, političko mišljenje na internetu češće izražavaju ispitanici mlađe i mlađe srednje dobi (od 18 do 44 godine starosti).

Zaključno, valja napomenuti da većinom spol nije značajno obilježje (osim u slučaju demonstracija i političkih skupova) te da dominira urbaniziranost naselja, pri čemu aktivnost raste s urbaniziranošću mjesta stanovanja. Drugim riječima, politička aktivnost (barem ona koja zahtijeva kolektivnu akciju) ovisna je o udaljenosti od centara (političke i druge) moći koji su većinom u gradovima.

Grafikon 6: Članstvo u organizacijama i udrugama (pasivno i aktivno) (%).

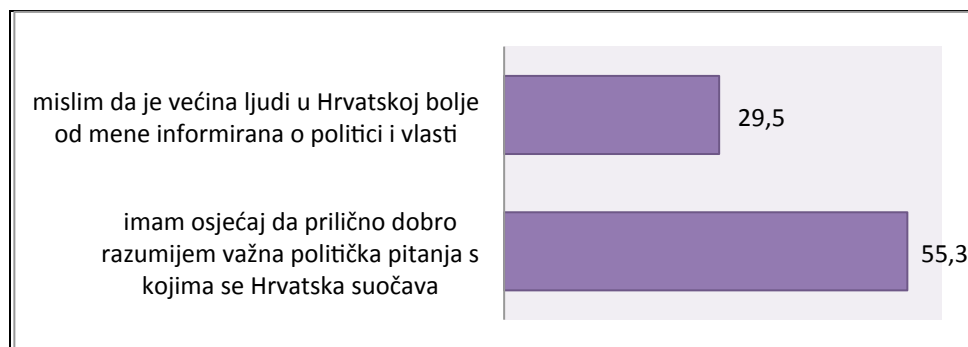

Na pitanje jesu li članovi koje od ponuđenih organizacija/udruga (grafikon 6), ispitanici su većinom odgovorili (skoro 60%) da pripadaju crkvi i sličnim religijskim organizacijama. Na drugom mjestu, s tek 16% ispitanika nalaze se sportske, amaterske i kulturne udruge. Po 12% ispitanika pripada sindikatu i političkoj stranci, a tek desetina nekoj drugoj organizaciji. Žene i ispitanici sa sela nešto su češće pripadnice crkve i sličnih organizacija. U sportskim, amaterskim/kulturnim grupama češće sudjeluju oni mlađe dobi (18 - 29 i 30 - 44) te muškarci. Članovi sindikata češće su pripadnici srednje i starije životne dobi (od 45 godina nadalje), a političkih stranaka oni iznad 30 godina te muškarci.

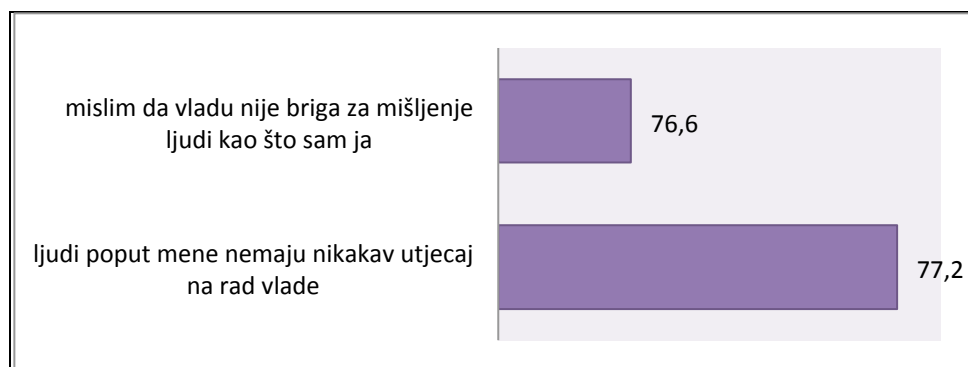
Politička efikasnost ili percepcija vlastitog političkog utjecaja i responzivnost vlasti

Informiranost i razumijevanje političke stvarnosti jedne su od važnih sastavnica političke kompetencije koja pak predstavlja neizostavan element aktivnog građanstva. Slaganje s tvrdnjama koje opisuju percepciju vlastite informiranosti i razumijevanja trenutnih političkih problema prikazane su u grafikonu 7. Može se reći da je ta „unutarnja efikasnost“, razumijevanje ili politička kompetencija prilično razvijena kod ispitanika, posebno u slučaju informiranosti, budući da manje od trećine ispitanika smatra da su ostali bolje informirani. Nešto više od polovice ispitanika smatra da dobro razumije goruća politička pitanja i probleme u našem društvu te se na toj varijabli ispitanici razlikuju s obzirom na dob i spol, pri čemu se mlađi ispitanici (od 18 do 29) i žene smatraju manje politički kompetentnima.

Grafikon 7: Percepcija vlastite kompetencije za razumijevanje i sudjelovanje u političkom životu (%).

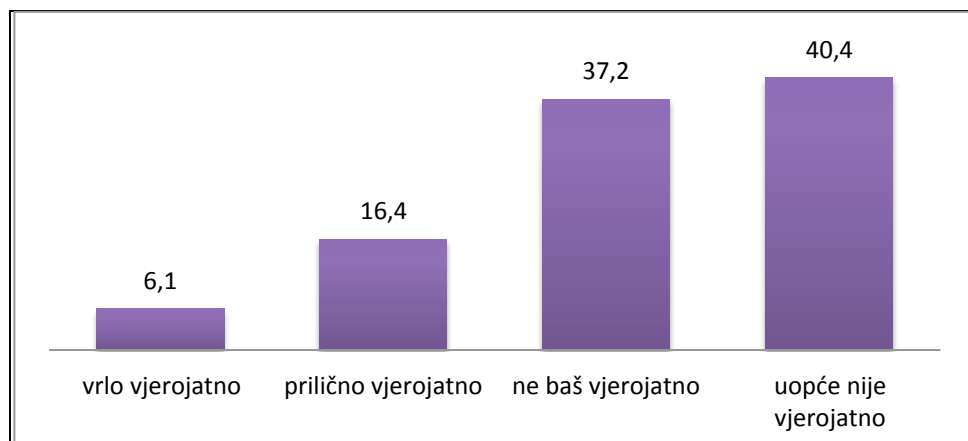
Grafikon 8: Percepcija vlastitog utjecaja na političke institucije i aktere (%).

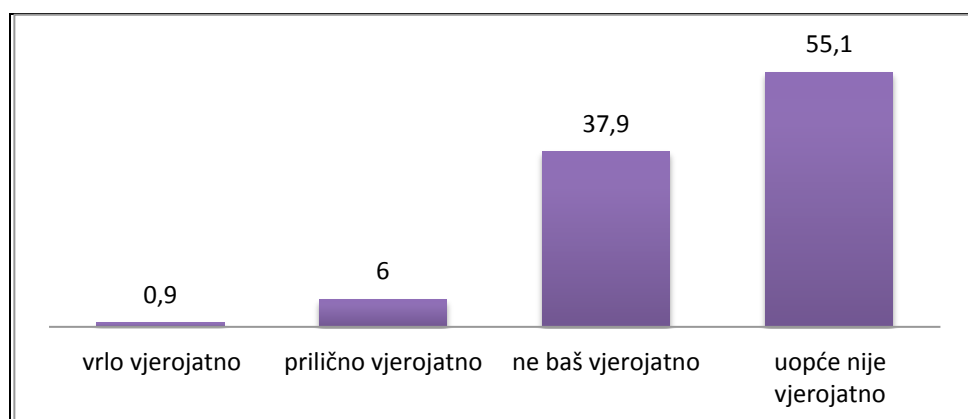
Suprotno, vanjska efikasnost ili percepcija vlastitog utjecaja na političke institucije i aktere pokazuje se prilično slabom (grafikon 8). Naime, tri četvrtine ispitanika smatra da nemaju nikakav politički utjecaj i da vlada ne uzima u obzir njihovo mišljenje. Kao i u slučaju percepcije vlastitih kompetencija, žene također natprosječno smatraju da je njihov politički utjecaj slab.

Na tom tragu, zanimljivo je vidjeti koliko je vjerojatno da bi ispitanici samostalno ili djelujući s drugim ljudima bili u stanju pokušati učiniti nešto u vezi donošenja, po njihovom mišljenju, štetnog zakona u Saboru (grafikon 9). Upravo onoliko koliko ih je izrazilo nisku političku efikasnost, ujedno se kloni mogućnosti pokretanja bilo kakve inicijative prema zakonodavnom tijelu. Kada bi to i učinili, smatraju da bi ishod bio poražavajući budući da je responzivnost ocijenjena krajnje mizerno (grafikon 10).

Grafikon 9: Vjerojatnost da samostalno ili s drugima ispitanici pokušaju učiniti nešto u vezi donošenja nekog, po njihovom mišljenju, štetnog zakona u Saboru (%).

Grafikon 10: Očekivanje da Sabor prida ozbiljnu pozornost potencijalnim zahtjevima ispitanika (%).

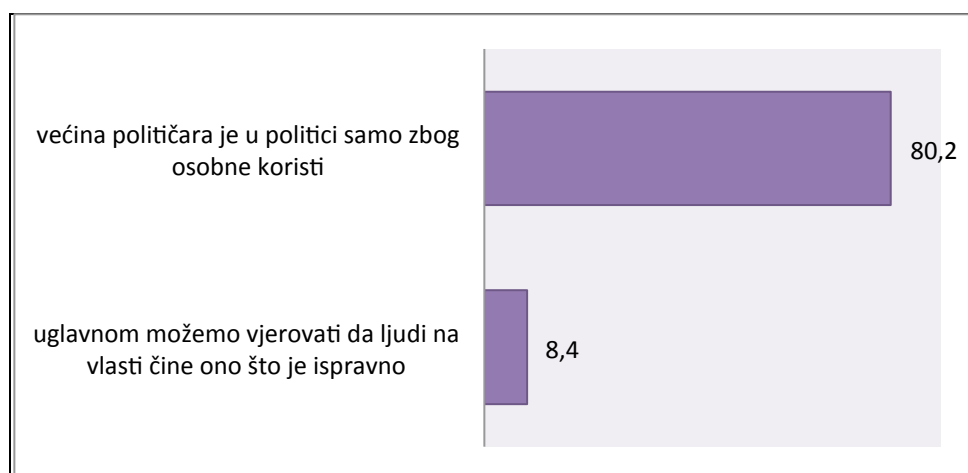

Ispitanici se ne razlikuju s obzirom na ispitivana obilježja na prethodne dvije varijable, osim u slučaju responzivnosti Sabora, pri čemu žene pesimističnije ocjenjuju odnos ove institucije prema inicijativama građana.

Političko povjerenje i pouzdanost javnih službi

Percepcija opće pouzdanosti rada političara (ili uvjerenje da političari rade za opće dobro i na pošten način) važna je za kvalitetu demokracije i razvoj demokratske političke kulture.

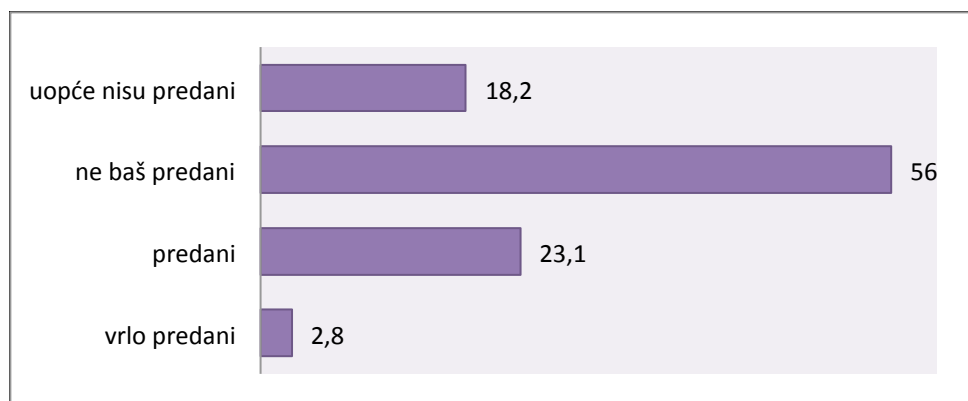
Grafikon 11: Pouzdanost političara i ljudi na vlasti (%).

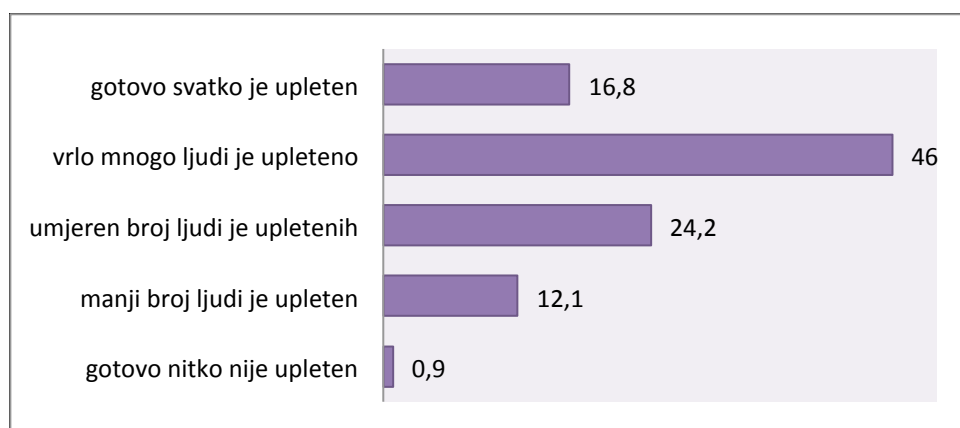
S obzirom na rezultate prikazane u grafikonu 11 može se reći da prevladava razočarenje, potpuno nepovjerenje prema politici kao zanimanju i političkim akterima uopće. Ispitanici su na ovim tvrdnjama prilično homogeni, s tim da su mladi ljudi nešto nepovjerljiviji od starijih prema ljudima na vlasti.

Kao i u slučaju političara, javne službe su u svojoj djelatnosti ocijenjene prilično loše - većina ispitanika (74%) smatra da nisu predane služenju građanima (grafikon 12). Pritom, na ovoj varijabli ispitanici su homogeni s obzirom na obilježja.

Grafikon 12: Ocjena predanosti javnih službi u služenju ljudima (%).

Grafikon 13: Procjena raširenosti korupcije u javnim službama u RH (%).

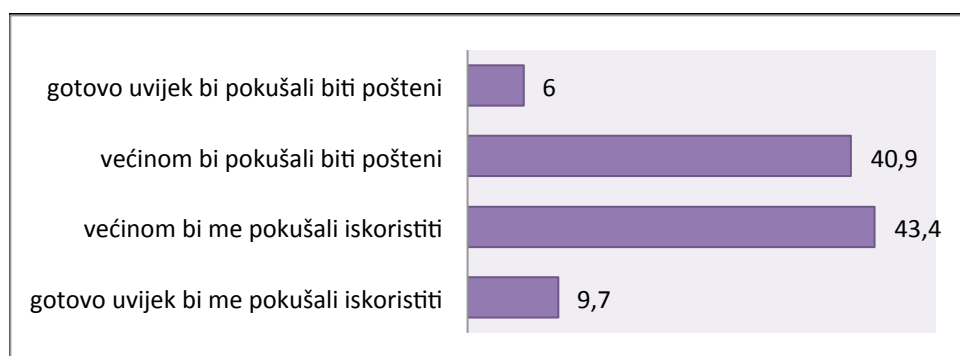

S obzirom na dosad prikazane rezultate, ne iznenađuju porazne procjene raširenosti korupcije u javnim službama (grafikon 13). Više od 60% ispitanika smatra da je mnogo ljudi dijelom koruptivnih aktivnosti, a tek nešto više od desetine ispitanika smatra da je korupcija u javnim službama prije slučajnost, nego pravilo. Ispitanici su i na ovoj varijabli prilično ujednačeni s obzirom na obilježja.

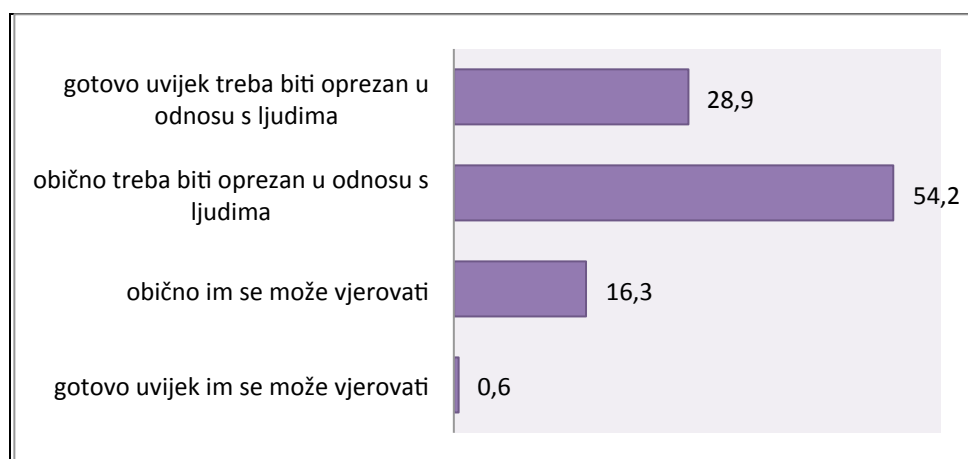
Socijalno povjerenje

Jedno od preduvjeta demokratskih odnosa u društvu jest osnovno povjerenje u druge ljude koje je nerijetko temelj slobode govora i prava na različitost. Drugim riječima, radi se o očekivanju da će drugi ljudi u svakodnevnim odnosima nastojati biti poštteni i dobronamjerni. Percepcija poštenja među građanima je podijeljena – s jedne strane znatan je dio onih koji smatraju da bi ljudi većinom nastojali biti poštteni (47%), no većina ipak smatra da bi u najvećem broju slučajeva ljudi pokušali iskoristiti situaciju ili odnos za vlastitu korist (52%) (grafikon 14).

Grafikon 14: Stupanj poštenja drugih ljudi u odnosima (%).

Grafikon 15: Stupanj povjerenja u ljude (%).

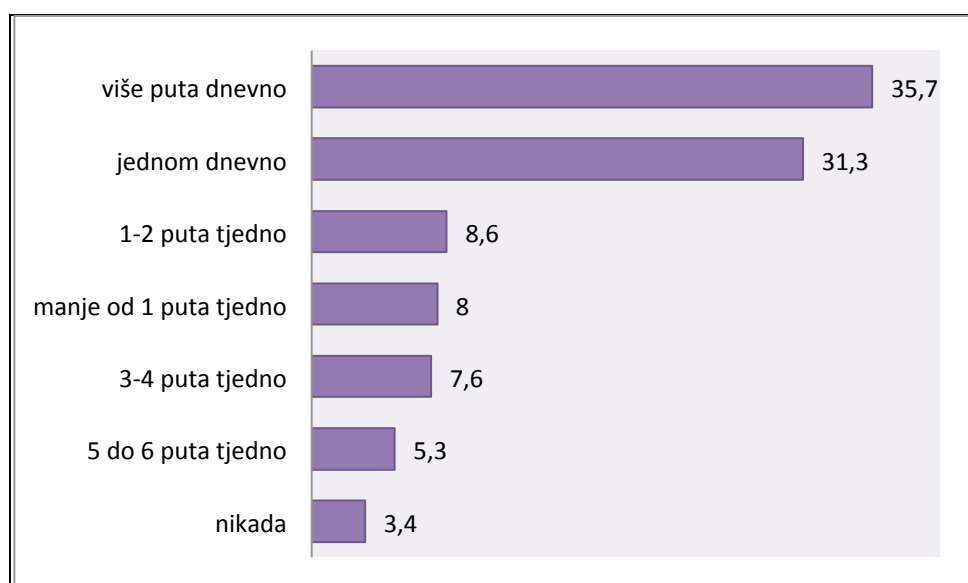

Kada je riječ o općenitom povjerenju u druge ljude, kao i u prethodnom slučaju, ono je ipak na strani opreza i negativnih očekivanja u odnosima (grafikon 15). Većina, 82% ispitanika, smatra da obično i gotovo uvijek valja biti oprezan u odnosu s drugim ljudima. Pritom su ispitanici sa sela znatno nepovjerljiviji prema drugima, nego oni iz većih i srednjih gradova.

Zanimanje za politiku

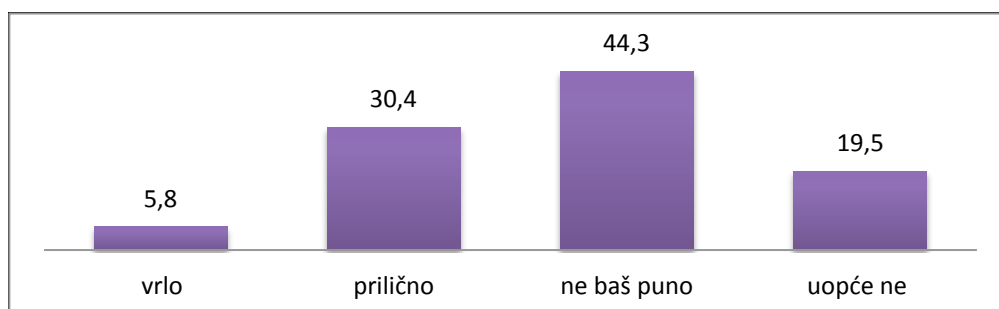
Ispitanici se razmjerno često informiraju o političkim temama budući da više od dvije trećine njih to čini barem jednom dnevno (grafikon 16).

Grafikon 16: Učestalost informiranja o politici putem medija (%).

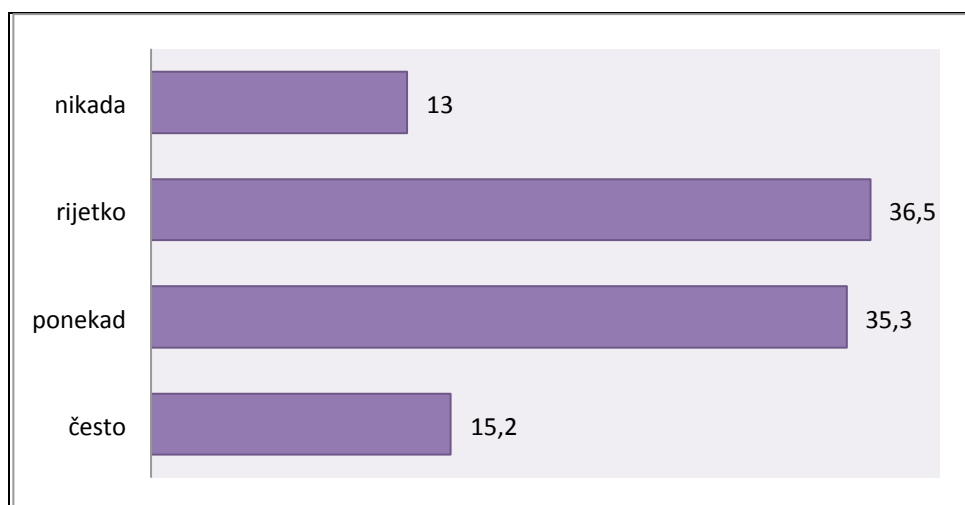
Trećina ispitanika informira se 1-2 puta tjedno i rjeđe. Muškarci se znatno češće informiraju, kao i stanovnici gradova srednje ili manje veličine, a učestalost informiranja raste sa dobi. Većinu ispitanika politika zapravo ne zanima (grafikon 17), tek se za nešto više od trećine ispitanika može reći da im politika predstavlja određeni predmet interesa. Pritom, muškarci izražavaju veće zanimanje od žena, kao i oni stariji od 60 godina, pri čemu se interes za politiku linearno povećava s godinama života.

Grafikon 17: Osobno zanimanje za politiku (%).

Politika, kao tema razgovora u okviru primarnih grupa ili bliskih osoba, i nije naročito prisutna – većina razgovara, ponekad i rijetko, a često to čini tek 15% ispitanika. Kao i u slučaju zanimanja za politiku, muškarcima je ona češća tema razgovora, te starijim skupinama (od 45 godina nadalje), ali i stanovnicima velikih i srednjih gradova posebno u odnosu na stanovnike sela.

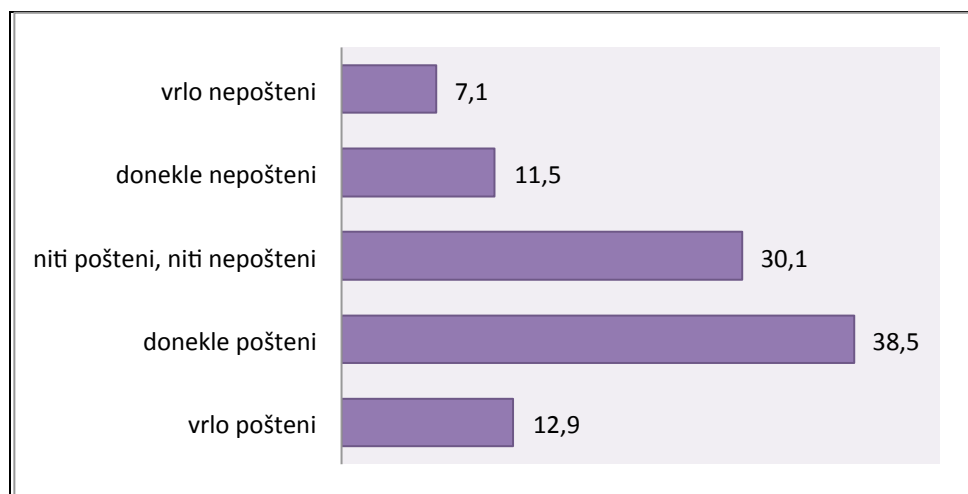
Grafikon 18: Učestalost razgovora o politici s prijateljima, rodbinom ili kolegama (%).

Percepcija stanja demokracije – jučer, danas, sutra

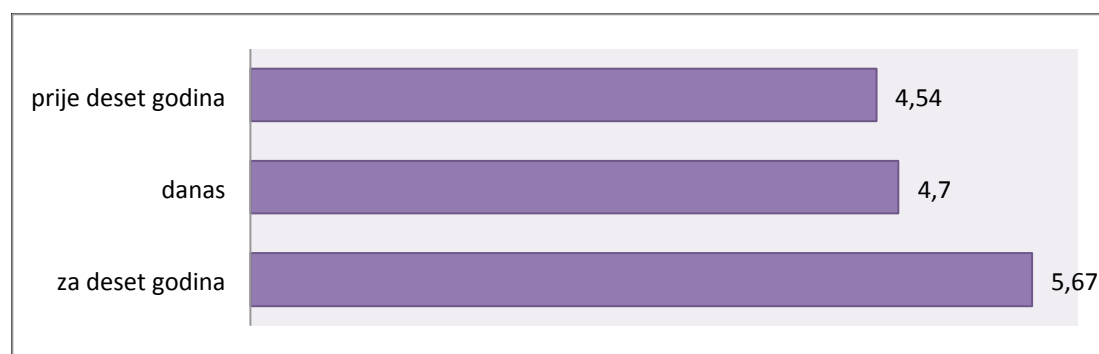
Preduvjet za razvoj političkog povjerenja i uopće povjerenja u demokraciju kao političko uređenje jest održavanje slobodnih i poštenih stranačkih izbora. Nešto više od polovice ispitanika smatra da su prošli nacionalni izbori bili donekle i vrlo poštenu, skoro trećina ne može sa sigurnošću odrediti mjeru u kojoj su bili poštenu, a skoro petina smatra da su bili nepoštenu (grafikon 19). Pritom se ispitanici razlikuju s obzirom na rezidencijalni status, pri čemu stanovnici manjih i srednjih gradova značajno više smatraju da su izbori bili poštenu.

Grafikon 19: Mjera u kojoj su posljednji parlamentarni izbori 2011.godine bili poštenu s obzirom na brojenje i objavljivanje rezultata (%).

Grafikon 20 prikazuje ocjene stanja demokracije u Hrvatskoj prije deset godina, danas i za deset godina. S obzirom da je najviša ocjena 10, prosječno osrednje je stanje demokracije ocijenjeno prije deset godina i danas pri čemu ocjena raste, doduše slabo, ali dinamika je pozitivna. Budućnost demokracije ocijenjena je najbolje. Ipak, ocjena nije visoka što govori o opreznom optimizmu ispitanika u tom pogledu. Ispitanici na ove tri varijable ne pokazuju međusobne razlike s obzirom na ispitivana sociodemografska obilježja.

Grafikon 20: Ocjena stanja demokracije u Hrvatskoj od 1 do 10 (prosjeak).

Zaključak

Najvažnija građanska odgovornost za većinu ispitanika obuhvaća poštovanje zakona i pravila, a najvažnijim građanskim pravom smatraju osiguranu zdravstvenu zaštitu. Socijalna prava općenito su percipirana kao ona koja uvijek treba štiti bez obzira na okolnosti. S druge strane, prisutna je relativizacija potrebe za bezuvjetnom zaštitom nekih ljudskih prava poput prava na slobodu govora, kulturnu autonomiju, slobodu medija, prava nacionalnih manjina, slobodu udruživanja i prava na azil. Na tom tragu, može se reći, da se naziru elementi sociokulturne isključivosti, odnosno nepovjerenja, te predrasuda prema manjinama i zaštiti njihovih prava.

Participativna politička kultura nije naročito razvijena, kao ni socijalni kapital – osim što se ideja građanina, iz perspektive ispitanika, u najmanjoj mjeri temelji na participativnom aspektu, iako ispitanici sami nisu skloni političkim aktivnostima. Štoviše, u političko djelovanje u širem smislu uglavnom se ne bi uključili ni kada bi im se za to pružila prilika. Ipak, svoju informiranost i političku kompetenciju ocjenjuju relativno dobrom što općenito znači da političko sudjelovanje građana više podrazumijeva „promatranje“ ili informiranje o političkoj areni, a manje aktivno sudjelovanje u njoj. U tom smislu, ne iznenađuje podatak da je politička efikasnost ili procjena vlastitog utjecaja na politički život niska, a toj ocjeni svakako doprinosi mizerno političko povjerenje i izrazito slaba ocjena responzivnosti političkih institucija.

Ispitanici se u odgovorima međusobno najviše razlikuju s obzirom na rezidencijalni status, potom dob i spol. Nešto viši stupanj demokratske političke kulture koja se očituje u češćem sudjelovanju u različitim oblicima političke participacije, pridavanju veće važnosti političkim i

građanskim pravima, izražavanju više razine socijalnog povjerenja i češćoj komunikaciji na temu politike iskazuju ispitanici iz urbanih sredina. S druge strane, ispitanici iz ruralnih sredina značajno više izražavaju važnost socijalne odgovornosti građana, češće su članovi religijskih organizacija, nižeg su socijalnog povjerenja i skloniji su relativizaciji važnosti zaštite nekih ljudskih prava. Muškarci su informiraniji o političkim događajima, zainteresiraniji su za temu politike o kojoj više razgovaraju nego žene. Subjektivno su politički kompetentniji i osjećaju da imaju veći stupanj političkog utjecaja. Također, može se reći da posjeduju viši stupanj socijalnog kapitala jer su češće članovi političkih te sportskih i kulturnih organizacija, no ujedno su skloniji relativizaciji važnosti zaštite nekih ljudskih prava. Mladi (18-29 godina života) civilnu odgovornost građana smatraju manje važnom od starijih, rjeđe su članovi političkih stranaka i sindikata, a češće sportskih i kulturnih organizacija. Značajno više iskazuju političko nepovjerenje, ali i manjak subjektivne političke kompetencije, kao i interesa za politiku te uopće razgovora o političkim događanjima u svakodnevnoj komunikaciji.

NAUČIMO BITI VELIKI
UVEDIMO ZAJEDNO GRAĐANSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE U ŠKOLE